

عدم شناخت نوجوانان به برخورد قهری با آنها می‌انجامد

یک روانشناس با تأکید بر شناخت کامل از دوره نوجوانی گفت:

یک روانشناس با تأکید بر شناخت کامل از دوره نوجوانی گفت: اگر نوجوان را نشناسیم، در ارتباط با او یا باید برخورد قهری کنیم یا تسلیم شویم، در حالی که اگر به شناخت ویژگی‌ها و تغییرات نوجوانی برسیم، در ارتباط با او دچار استرس نشده و او را هم دچار اضطراب نمی‌کنیم.

رفتار با نوجوان

شاید بی‌راه نباشد اگر نوجوانان را از مهم‌ترین اقشار جامعه بدانیم، حتی مهم‌تر از جوانان؛ قشری که در دوره گذار از کودکی به جوانی و زمان پایه‌ریزی شخصیت فردی و اجتماعی قرار دارند و اشتباه در رفتار با آنها می‌تواند کل زندگی‌شان را متأثر کند، اما این اهمیت هنوز به درستی شناخته نشده و برنامه مدونی در ابعاد فرهنگی، رسانه‌ای و اجتماعی برای نوجوان امروز طرح‌ریزی نشده است. اولین لازمه این برنامه‌ریزی، شناخت هر چه بهتر نوجوان، ویژگی‌ها و مطالبات اوست؛ در همین زمینه خبرنگار ایکنای در اصفهان با احسان کاظمی، روانشناس کودک و نوجوان گفت و گویی انجام داده است که شرح آن را در ادامه می‌خوانید.

ایکنای - دوره نوجوانی با چه ویژگی‌هایی شناخته می‌شود و نیازهای خاص این دوران چیست؟

نوجوانی، دوره پس از کودکی است که با نشانه‌های بلوغ در ابعاد جسمی، عاطفی، روانی و تغییراتی که فرد را به سمت بلوغ می‌برد، شناخته می‌شود. چرایی گفتن، تفکر انتزاعی و زیر سؤال بردن چیزهایی که قبلاً بدون سؤال کردن به آنها باور داشت، نشانه‌های جسمی، تغییر در هورمون‌ها، صدا و ابعاد فیزیکی بدن، بروز نشانه‌هایی در چهره و بدن و تغییرات هیجانی و عاطفی، از نشانه‌های بلوغ هستند که فرد را به سمت نوجوانی می‌برد.

ایکنای - اگر بخواهیم نسل نوجوان امروز را به لحاظ سبک زندگی و نیازها و مطالباتی که دارد، با نسل‌های پیش از خود مقایسه کنیم، چه تفاوت‌هایی در این زمینه به چشم می‌خورد؟

تغییرات نوجوان امروز با تغییرات اجتماعی، اقلیمی، سیاسی و سبک زندگی در جوامع همراه است و به همین دلیل، نسبت به گذشته بیشتر به چشم می‌خورد، زیرا میان نسل گذشته تغییر در بافت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آن‌ها مشهود نبود. سرعت رشد تکنولوژی از ۱۰ سال پیش تاکنون بسیار زیاد بوده، در حالی که این سرعت در ۵۰ سال پیش در این حد چشمگیر نبود که ابعاد شخصی زندگی فرد را تحت تأثیر قرار دهد. امروزه یک نرم افزار وارد جوامع انسانی می‌شود و بسیاری از ساختارهای ارتباطی را تغییر می‌دهد. بنابراین، تغییر نوجوان امروز همراه با تغییرات جهانی، اقتصادی و فرهنگی پرسرعت‌تر شده و چشمگیرتر است، چون نوجوان نمی‌خواهد عقب بماند و دوست دارد خود را با تغییرات همراه و در آنها نمایان کند. به همین دلیل، می‌بینیم که فهم حرف نوجوان برای والدین و معلمان سخت می‌شود و احساس می‌کنند که حرف‌های او ثقیل و نامفهوم است و متقابلاً برای نوجوان هم فهم حرف والدین و اطرافیان سخت خواهد بود.

ایکنای - خانواده‌ها و معلمان مدارس در برخورد با مسائل، نیازها و مطالبات نوجوانان، چه نکاتی را باید مدنظر قرار دهند؟

مدارس، والدین، رسانه‌ها و همه نهادهای مرتبط باید در درجه اول بدانند که نوجوانی چیست؟ یعنی باید به یک شناخت کامل و جامع از تغییرات نوجوانی فارغ از تأثیرات جهانی بر زندگی نوجوان برسند. این شناخت در به دست آوردن ادبیات مشترک با نوجوان مؤثر است، اگر نوجوان را نشناسیم، در ارتباط با او یا باید برخورد قهری کنیم یا تسلیم شویم، در حالی که اگر به شناخت ویژگی‌ها و تغییرات نوجوانی برسیم، در ارتباط با او دچار استرس نشده و او را هم دچار اضطراب نمی‌کنیم، اما ما به عنوان مدرسه، والدین و رسانه باید در دوران هجوم پیشرفت‌ها و تغییرات تکنولوژیک، آن چیزی را که ارزش و باور اصیل انسانی می‌دانیم، متناسب با فهم نوجوان و در قالب‌های نو عرضه کنیم. برای مثال، اگر نوجوان امروز درباره مسئله حجاب و باورهای دینی با تغییراتی که در فضای فناوری، اجتماعی و فرهنگی جهان ایجاد شده، تشکیک و تردید می‌کند، این ضعف و کم‌کاری ماست که نتوانسته ایم این ارزش‌های انسانی را در قالب‌های متناسب با فهم نوجوان ارائه کنیم.

امیرالمؤمنین (ع) می‌فرماید: «باورهای خود را به نوجوان تحمیل نکنید، چون آنها برای زمانه دیگری خلق شده‌اند.» این زمانه دیگر

به شناخت نیاز دارد و اگر والدین، رسانه‌ها و نهادها بتوانند نوجوان، تغییرات و نیازهای او و مختصات و ویژگی‌های دوران مدرن و پست مدرن را بشناسند و متناسب با آن، ارزش‌هایی را که نوجوان باید بعد از طی دوران نوجوانی برای زندگی سالم به آنها پایبند باشد، به شیوه درست ارائه دهند، نوجوان را از تأثیرپذیری بیش از حد از فضای فرهنگی، اقتصادی و سیاسی دنیا مصون می‌کنیم. کتاب‌های درسی ما چقدر در طول این سال‌ها تغییر کرده‌اند؟ این تغییرات جز در حد شکل و جلد نیست و مفاهیم و روش‌ها تغییر نکرده است. چقدر معلمان و والدین ما تکنولوژی را بلد هستند تا بتوانند با فرزند نوجوان خود ارتباط درستی داشته باشند؟ نوجوان وقتی می‌بیند که والدین، مدرسه و رسانه تا این میزان عقب‌تر از او هستند، به عنوان الگو به آنها نگاه نمی‌کند، بلکه تا اتمام دوره نوجوانی آنها را تحمل می‌کند. این سه عنصر معلم، والد و رسانه باید با سرعت تکنولوژی و تغییرات همگام باشند تا بتوانند نوجوان امروز را درک کنند و بر او تأثیر مطلوب داشته باشند.

ایکنا - با توجه به اینکه بعضاً شاهد تصاویری در فضای مجازی هستیم که نوجوانان را در حال انجام رفتارهای خشونت‌آمیز، پرخاشگری یا جرائمی مثل استفاده از مواد مخدر نشان می‌دهد، دلیل این مسائل را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ چه عواملی در جامعه ما، نوجوانان را به سمت چنین رفتارهایی سوق می‌دهد؟

نوجوانی در همه جوامع اساساً دوران نمایش، دیده شدن و جلب توجه است. نوجوان وقتی تغییرات ذهنی، جسمانی و عاطفی پیدا می‌کند، می‌خواهد آنها را نشان داده و به این وسیله، موجودیت خود را به نمایش بگذارد. مخالفت با والدین در موارد کوچک تا بزرگ برای همین دیده شدن است، ضرب‌المثلی عربی می‌گوید «خالف، تُعَرَفْ؛ مخالفت کن تا شناخته شوی.» این مخالفت حتی علی‌رغم اینکه نوجوان بعضاً غلط بودن آن را می‌داند، اما نوعی تمرین استقلال‌طلبی، مخالفت‌جویی و عدم همراهی با سبک زندگی والدین است، به ویژه درباره مواد مخدر و بسیاری از رفتارها، موضوع نه صرف مصرف مواد مخدر، بلکه هیجان انجام کار جدید است. وقتی در جامعه جایی برای پاسخ به نیاز هیجان‌طلبی نوجوان نیست، رسانه ما هیجان‌مورد علاقه او را منتقل نمی‌کند و تفریحاتی چون موسیقی و ورزش‌های پرهیجان در اختیار او نیست، لاجرم یا این هیجان را در خود سرکوب می‌کند که این سرکوب به سرخوردگی اجتماعی منجر شده و سال‌های بعد ایجاد مشکل می‌کند و یا آن را به شیوه‌های نادرست مثل شکست‌هنجار اجتماعی خود، مخالفت جدی با والدین، پرورش تمایلات جنس مخالف در خود و پوشش و آرایش خاص برای دیده شدن تخلیه می‌کند؛ این‌ها نفس نوجوانی است، اما اگر من زمینه مطلوبی برای عرضه و نمایش این هیجان‌ها و خواسته‌ها و تغییرات نسازم، رسانه و گروه‌های دیگر سمت و سوی نوجوان و سبک زندگی او را به مصرف‌گرایی، زیر پا گذاشتن باورها و ارزش‌های ملی و دینی و گرایش به رفتارهای پرخطر سوق می‌دهند و نه تنها نوجوانی، بلکه کل دوران زندگی او را متأثر می‌کنند، مثل مواد مخدر، مشروب، قلیان و ...

نوجوان در صداوسیما چه تصویری دارد؟ نوجوان در رسانه ما یا از خانه فرار کرده و یا در حال بحث و مخالفت با والدین است. در بخشی از آثار هم نوجوانان از آن سو بسیار مقید به باورهای دینی هستند که این برای عامه نوجوان جامعه تمسخربرانگیز است. ما نمی‌توانیم به نوجوان قالب بدهیم که تو باید این‌گونه باشی، رسانه ما باید به نوجوان یاد بدهد که تغییرات خود را درک کرده و محترم بداند و خواسته‌ها، نیازها و تغییرات ذهنی‌اش را بدون واگم، اما به شیوه درست ارائه و بیان کند. همچنین چند مسیر درست زندگی را به عنوان گزینه در اختیار او قرار دهیم تا خود دست به انتخاب بزند، چون با انتخاب به جای نوجوان باعث می‌شویم که ما را طرد کند و افراد و رسانه‌های دیگر با شناخت دقیقی که از او دارند، سمت و سوی نوجوان ما را برای ۵۰ سال آینده چنان تغییر می‌دهند که یک آن به خود می‌آییم و می‌بینیم شکل، رفتار، تغذیه و سبک زندگی جامعه تغییر کرده است. امروز بی‌سوادی ما نسبت به نوجوان، برای آنها فاجعه می‌آفریند و باید تا دیر نشده، نوجوان امروز را ببینیم.

گفت‌وگو پریسا عابدی